

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

שיק ירושלמי סיור בעקבות קונרד שיק

מאה שערים, מבנים שתכנן קונרד שיק ברחבי העיר, מוזאון הדגמים בכנסיית המשיח, בית הקברות שבהר ציון שבו קבורים גדולי החוקרים של ארץ ישראל
“אם היה עליי לבחור בית לגור בו, זה הבניין שהייתי בוחר”
טדי קולק ז"ל על ביתו של קונרד שיק

בית תבור, ביתו של קונרד שיק, מתוך: תמונה מוויקיפדיה

מאת: **יונתן פרגר**
עיבוד ועריכה: **רונית בין**
עריכה לשונית: **אפרת חבה**

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

שיק ירושלמי סיור בעקבות קונרד שיק

מאה שערים, מבנים שתכנן קונרד שיק ברחבי העיר, מוזאון הדגמים בכנסיית המשיח, בית הקברות שבהר ציון שבו קבורים גדולי החוקרים של ארץ ישראל

“אם היה עליי לבחור בית לגור בו, זה הבניין שהייתי בוחר”

טדי קולק ז"ל על ביתו של קונרד שיק

קונרד שיק חי בירושלים במשך 55 שנה, ובני כל הדתות בעיר הוקירו את פועלו בתחומים רבים: ארכיאולוגיה, אדריכלות, קרטוגרפיה, בניית דגמים ועוד.

קונרד שיק (1822-1901) היה אדריכל, ארכאולוג, קרטוגרף, חוקר ארץ ישראל ומיסיונר פרוטסטנטי גרמני שחי ופעל בירושלים במחצית השנייה של המאה ה-19. שיק הגיע לירושלים בשנת 1846 בפעילות של המיסיון הפרוטסטנטי, והוא אז בן 24. בתחילת דרכו, מצא פרנסה במכירת שעוני קוקייה לעשירי העיר, אך מאוחר יותר הקים שיק עם שותפו כריסטיאן פלמר מוסד חינוכי לתלמידים ערבים בני העדה

קונרד שיק, מתוך: ויקיפדיה

היוונית-אורתודוקסית. מאוחר יותר עבד בבית התעשייה – בית ספר מקצועי לנגרות, לחרטות ולדפוס. שיק הורשה לעלות להר הבית בחסות השליט הטורקי כדי לשפץ מבנים בהר – בכך עסק בין שאר עיסוקיו. הוא ניצל את שהותו שם כדי ללמוד אותו היטב, ובעקבות זאת כתב עליו ספר. היכרותו את ההר אפשרה לו לבנות דגמים של בית המקדש, של הר הבית המוסלמי, של כנסיית הקבר ועוד. כארכיאולוג, הובאו לידיעתו כמו **כתובת השילוח** שהתגלתה ב-1880 והמתארת את עבודת חציבת הנקבה משני כיוונים עד היפגשות החוצבים.

כקרטוגרף, מיפה שיק את ירושלים ואת אמות המים שמדרומה שהעבירו מים מברכות שלמה לעיר העתיקה בימי בית שני. אולם, אדריכלות ותכנון עירוני, היה התחום הבולט ביותר שבו הותיר את רישומו שכן היה לאחד מבונייה החשובים של ירושלים. סגנון בנייתו היה משולב ממה שהכיר מאירופה וממה שזיהה כסגנון ייחודי ארץ-ישראלי.

הסיור עוקב אחר גדול בנאי ירושלים בתקופה העות'מאנית, קונרד שיק, שהוסיף שיק לירושלים. נהלך ברחובות העיר, בין בתים מרשמים שתכנן ושחלקם עומדים עדיין על תילם, נבקר בביתו, שאותו תכנן ושבנו גר עד יום מותו, נראה ב"כנסיית המשיח" את המודלים והדגמים המרהיבים שיצר ונסיים בבית קברות מיוחד בהר ציון שבו קבורים גדולי חוקרי ארץ ישראל ושבנו נמצא גם קברו של שיק.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול: כ-5 שעות (ללא הנסיעה).

אורך המסלול: 7 ק"מ.

נקודת התחלה: רחוב מאה שערים 74.

נקודת סיום: בית הקברות הנוצרי-פרוטסטנטי בהר ציון.

מגבלות

- הכניסה לחצרות של שכונת מאה שערים החרדית מחייבת לבוש צנוע. **נשים**: שמלות או חצאיות ארוכות וחולצות ארוכות שרוול, **גברים**: לבוש צנוע וכיסוי ראש.
- יש לשים לב למועד פתיחת האתרים שבמסלול.
- אין אפשרות להיכנס ל"בית מחניים", ללשכת שר החינוך, אך אפשר לראותו מבחוץ.

דגשי בטיחות: יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים.

דרגת קושי: קל, אינו נגיש לכיסאות גלגלים .

ציוד מיוחד: לבוש צנוע.

אתרים בתשלום: אין.

- **"בית המצורעים"**: א'-ה' – 18:00-10:00, ו' – 14:00-10:00
- **הכנסייה האתיופית**: א'-שבת – 10:00-8:00, 16:00-13:00
- **"בית תבור"**: א'-ה' – 13:30-9:00
- **"כנסיית המשיח"**: דגמי קונרד שיק – 16:00-9:00, טלפון: 02-6277727.
- **בית הקברות בהר ציון**: בית הקברות פתוח כל יום בשעות 14:00-8:00. אישור כניסה יש לקבל מן השומר אסד – 054-6115161. מפתחות לבית הקברות אפשר לקבל במשרדי הקבלה של המכללה האמריקאית, מומלץ לתאם מראש בטלפון: 02-6718628.

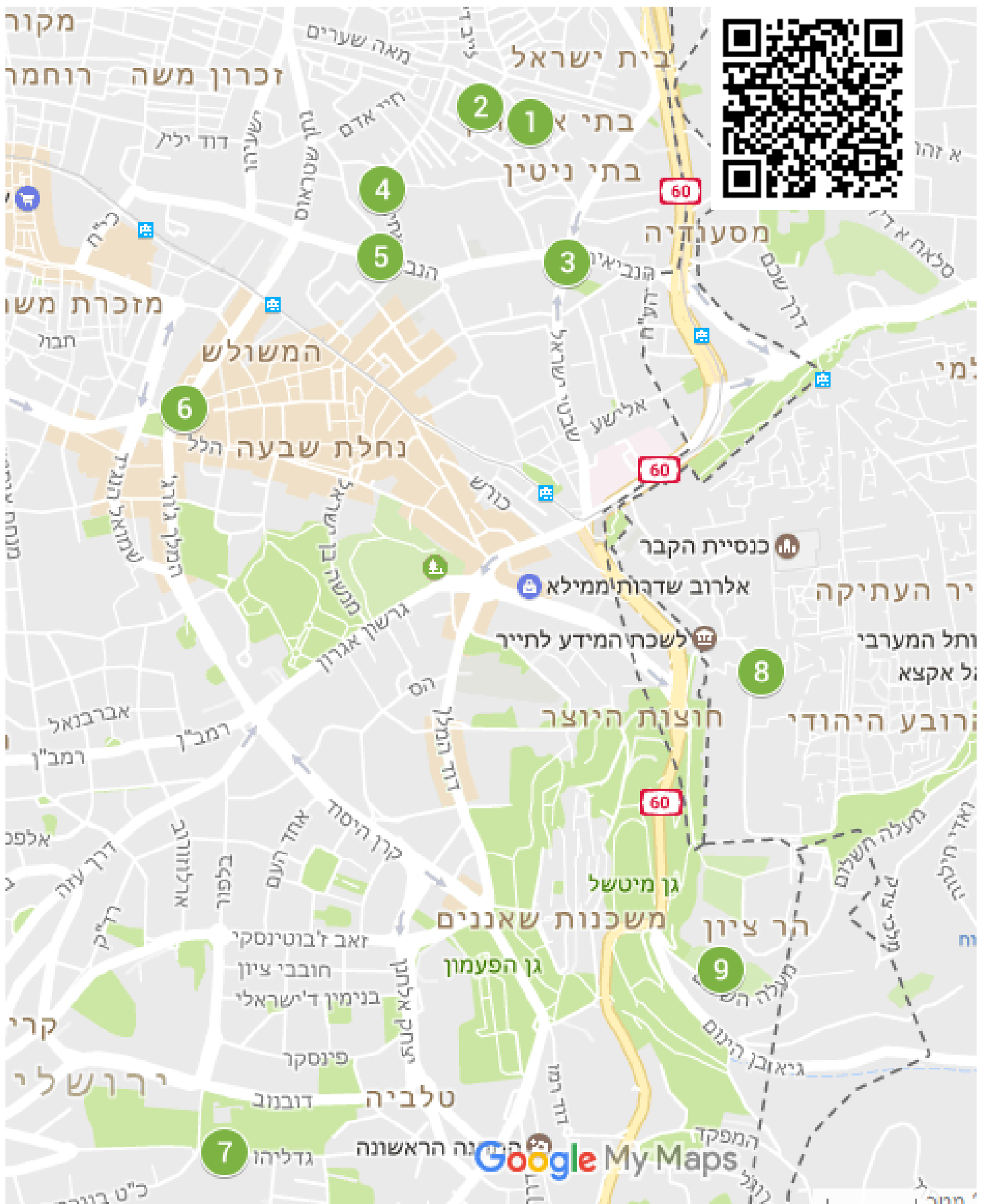
תיאור ההליכה במסלול

המסלול מתחיל **בשער הכניסה לשכונת מאה שערים (1)**, ברחוב מאה שערים 74. ניכנס דרכו ונלך ברחוב מאה שערים לכיוון צפון-מערב. נפנה לרחוב עין יעקב, וממנו נגיע אל **בניין הישיבה הגדולה ואל תלמוד התורה (2)** שברחוב ישועות יעקב 1. נחזור לרחוב מאה שערים ונפנה דרומה (ימינה), נחצה את "כיכר שטראוס" ואת רחוב הנביאים אל רחוב שבטי ישראל 34, שם עומד **"בית מחניים" (3)** – המשמש כיום לשכת שר החינוך של מדינת ישראל. נחזור ל"כיכר שטראוס" ונפנה מערבה (שמאלה) ברחוב הנביאים נמשיך עד רחוב אתיופיה ובו נפנה ימינה אל בית מספר 10, **"הכנסייה האתיופית" (4)**. נחזור אל רחוב הנביאים ונתקדם מערבה (ימינה) לעבר **"בית תבור" (5)**, בבניין מספר 58. נמשיך מערבה אל רחוב המלך ג'ורג', ובו נפנה לכיוון דרום-מזרח (שמאלה) ונלך עד לפינת רחוב בן-יהודה –

שם ניצבים חלקי מבנה "טליתא קומי" (6). נמשיך ברחוב המלך ג'ורג' עד "כיכר צרפת" ונפנה לכיוון דרום-מזרח אל שדרות רבי מיימון. נלך עד לרחוב בלפור, נחצה את "כיכר וינגייט" ונמשיך ברחוב דוד מרכוס. מ"כיכר ארווין" נחצה את הרחובות דובנוב ושופן, נמשיך ברחוב יעקב שסקין, ונפנה ברחוב גדליהו אלון אל "בית המצורעים" (7). נמשיך ברחוב גדליהו אלון אל רחוב דור דור ודורשיו, נפנה ברחוב צבי גרף לכיוון דרום-מזרח (ימינה) אל רחוב עמק רפאים. מכאן נמשיך בהליכה צפונה אל דרך בית לחם. מ"כיכר מננדס" נמשיך ברחוב ש"א נכון אל דרך חברון ואל רחוב חטיבת ירושלים. בדרכנו, נעבור את גיא בן הינום (מדרום) ואת ברכת הסולטן (מצפון). נפנה לרחוב עומאר אל-חטאב, נעבור בשער יפו ונמשיך אל "כנסיית המשיח", אל מוזאון הדגמים של קונרד שיק (8) ברחוב הפטריארכיה הארמנית מספר 55 (מול הכניסה המזרחית למצודת דוד). נחזור דרך שער יפו דרומה לאורך החומה המערבית של העיר העתיקה. כאשר החומה פונה מזרחה, נמשיך ישר דרומה ונראה משמאלנו את בניין הסמינר התאולוגי היווני-אורתודוכסי ולאחריו נראה את "המכללה האמריקאית". ניכנס דרך המכללה אל בית הקברות הנוצרי פרוטסטנטי בהר ציון (9), שם המסלול מסתיים.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

מאה שערים, מצגת, מתוך:
שימור אתרים

מאה שערים היא השכונה החמישית שנבנתה מחוץ לחומות העיר העתיקה והיא הגדולה ביותר בין השכונות והמרוחקת ביותר מהעיר העתיקה. את השכונה בנו תושבים שהתאגדו במטרה להקים בתי מגורים בתנאים חברתיים וכלכליים נוחים. מאה חברי האגודה היו רחוקים מלהיות בעלי אמצעים – רובם התפרנסו מכספי החלוקה – ולכן, ככל הנראה, רכשו לעצמם מגרש מרוחק יחסית מדרך המלך של אותה תקופה, רחוב יפו,

ששם מחירי הקרקעות היו גבוהים יותר. הקרקע נרכשה מערביי הכפר ליפתא בשלושה שלבים, וגודלה סך הכול היה כ-32 דונם.

מייסדי השכונה קראו לה בשם מפסוק מפרשת תולדות, שהייתה פרשת השבוע בזמן ייסוד החבורה: "וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הָהוּא וַיִּמְצָא בְשָׂנָה הָהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה'". (בראשית כו, יב). אנשי החברה המייסדת פנו לקונרד שיק בבקשה שיתכנן את השכונה החרדית החדשה. הבתים נבנו במקור כחומה רציפה, מטעמי ביטחון, והם הקיפו חצר פנימית גדולה ובה בורות מים לשתייה. כמו בעיר העתיקה באותם ימים, שערי השכונה נסגרו עם רדת הלילה ונפתחו שוב עם בוקר. בדצמבר 1874, הושלמה בנייתם של עשרה הבתים הראשונים בשכונה. עם הזמן, גדלה האוכלוסייה במאה שערים וצורתה המקורית של השכונה שונתה: בחצר שעמדה במרכזה נבנו בתים רבים, אם כי המבנה הכללי – שערי כניסה, בית מדרש במבנה מרכזי וכמה ספסלים – נותר בעינו.

הישיבה הגדולה ותלמוד התורה "מאה שערים" (2), רחוב ישועות יעקב 1

מאז הקמת הישיבה הגדולה, הייתה היא מרכזה הרוחני של השכונה. הישיבה נוסדה כ-11 שנים לאחר ייסוד שכונת מאה שערים ונועדה לשמש תלמוד תורה לילדי השכונה. הקומה הראשונה יועדה לתפילה, ובקומה השנייה שכן בית מדרש. בקומה השנייה מצוי בית כנסת ובו ציורים מרהיבים של האמן החרדי יצחק בק, מעבודות האמנות המרשימות שנוצרו בארץ. כיום משמש המבנה את ילדי הגנים וכיתה א' בלבד, ואילו הישיבה עברה לשכונה סמוכה. ליד הישיבה נמצא בית הכנסת הראשי "ישועות יעקב" ולידו ה"שטיבלאך" – מערכת חדרים המשמשים חדרי תפילה.

"בית מחניים" (3), רחוב שבטי ישראל 34

"בית מחניים", מתוך: ויקיפדיה

"בית מחניים" הוא בניין מפואר בסגנון [נאו-רנסאנסי](#) שתכנן קונרד שיק. הבית הוא דוגמה טובה לפאר ולגודל של בתי עשירי ירושלים במאה ה-19.

זהו בית דו-קומתי שלו עליית גג וקומת מרתף. על הגג מרפסת הצופה אל העיר העתיקה. הבניין סימטרי, במרכזו

חזית מעוטרת [עמודי פילסטרים](#) הנושאים גמלון משולש שבמרכזו הכתובת "מחניים" באותיות לטיניות. בחצר הוקמו בנייני שירות: בית הגנן, אורווה ובור מים.

[בית מחניים](#), מצגת, מתוך: שימור אתרים

את הבית המקורי המפואר בנה הבנקאי השוויצרי יעקב יוהאן פרוטיגר בשנת 1885. פרוטיגר כינה את הבית "בית מחניים" לפי הפסוק: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב פָּאֶשֶׁר רָאִם מִחְנֶה אֱלֹהִים זֶה נִי קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מִחְנֶה" ([בראשית לב, ג](#)). לימים, ירד פרוטיגר מנכסיו, והבית נמכר ועבר לגולים

רבים: הוא שימש את בית הספר לבנות של הגב' לנדאו ע"ש אוולינה דה רוטשילד (בית הספר קיים עד היום ונמצא ברחביה), עד מלחמת העולם הראשונה, התגוררו בו קצינים טורקים, ולאחריהם העסקן הציוני הבכיר מנחם אוסישקין. לאחר שמשכן הנציב הבריטי העליון במתחם "אוגוסטה ויקטוריה" נהרס חלקית ברעידת האדמה של שנת 1927, הופקע הבית והוסב לצורכי הנציב. לימים שב אליו בית הספר ע"ש אוולינה דה רוטשילד, ומראשית שנות החמישים, משמש המבנה לשכת שר החינוך.

הכנסייה האתיופית (4), רחוב אתיופיה 10

הכנסייה האתיופית נחנכה ב-1893 והיא שייכת לזרם [הכנסייה האתיופית האורתודוקסית](#). שיק תכנן

[הכנסייה האתיופית](#), סרטון, יוטיוב

את מכלול המבנים של המנזר, המכונה בפי האתיופים "דברא גנת" – גן העדן. הכנסייה בנויה כדוגמת כנסיות באתיופיה: צורתה עגולה, וקודש הקודשים נמצא במבנה נפרד במרכז הכנסייה. גג הכנסייה מכוסה כיפה שחורה וצלב אתיופי (הדומה לכוכב) במרכזה. הכניסה לגברים ממוקמת בצידה הצפוני-מערבי של הכנסייה, וכניסת הנשים בצדה הדרומי-מערבי. כן מותקנת בה דלת שלישית.

מעל לכניסות, מוצב תבליט של אריה וכתובת בשפות שונות: "בניית הכנסייה הזאת מוקדשת למרים הבתולה נפתחה על ידי הוד מלכותו מלך המלכים של אתיופיה יוהנס בשנה של מרקוס הקדוש 1874".

בית המלוכה האתיופי, שהיה חזק מאוד במאה ה-19, תרם כסף רב להקמת הכנסייה והמנזר שסביבה. במרכז הכנסייה, חדרון מופרד

[הכנסייה האתיופית](#), צילום: ישי הירדני, מתוך: ויקיפדיה

שבו נערך [טקס הליטורגיה](#) בנפרד מקהל המתפללים. הטקס נקרא בפי הקהילה "קודס אל-קודסים". במרכז חדרון זה, מזבח ועליו דגם של ארון הברית, בהתאם למסורת המספרת כי שלמה המלך שלח את ארון הברית לאתיופיה, ושם הוא מוסתר עד היום. כמה מציורי הקדושים צייר אמן פרבוסלבי, אחרים ציירו אמנים אתיופים, ובהם קדושים מן הברית החדשה. בחלק נראים מרים ובנה ישו כשהם בעלי חזות אפריקנית.

ב-1960, צולם בירושלים הסרט המפורסם "אקסודוס", וחלק מהסצנות צולמו בכנסייה ברחוב אתיופיה.

[בית תבור \(5\)](#), הנביאים 58

קונרד שיק בנה את הבניין בשנת 1889 והתגורר בו עם משפחתו עד יום מותו בשנת 1901. לאחר שהקים דגם של ירושלים בימי בית שני וקיבל הון תמורתו, החליט שיק להקים את בית חלומותיו. בהשראת הפסוק "צֶפֶן וְיִמִּין אֶתָּה בְּרֹאֲתָם תְּבוֹר וְחֶרְמוֹן בְּשִׁמְךָ יִרְנְנוּ" ([תהלים פט, יג](#)), קרא לו "בית תבור" וחקק את השם "תבור" במסגרת אבן.

"בית תבור", מתוך: ויקיפדיה

האדריכלות של הבניין ייחודית. היא משלבת [מוטיבים גותיים](#) עם סגנון ים תיכוני. הבית מוקף חומת אבן ירושלמית ובה שער כניסה המזכיר שער של מבצר גרמני מימי הביניים, כולל צריח שמירה קטן קבוע שממנו היה אפשר לצפות למרחוק במורד רחוב הנביאים – אמצעי הכרחי שכן תנאי הביטחון בירושלים הצריכו אמצעי הגנה מפני שודדים. שיק, שעסק גם בארכאולוגיה, שילב ממצאים ארכאולוגיים המשקפים את זיקתו לארכאולוגיה ולארץ ישראל. למבנה

המרכזי פינות דמויות קרנות מזבח, ובאחד מקירות החצר האחורית הוא שילב העתק מלט של לוח "[תחום גזר](#)". אך כיוון ששיק לא ידע לקרוא את הכתוב, הוא הציב אותו בטעות במהופך. בשטח הבניין שתי חצרות מסוגגנות, האחת בחזית הבית והאחת מאחוריו, ובור מים גדול. באגפו המזרחי של המבנה, בנה שיק אולם תפילה נוצרי. בסורג הברזל המעטר את דלת הכניסה לבית, נראות האותיות הראשונות של שמו של שיק: "CS". מעל השער עיטור שמזכיר מתקן לשפיכת שמן רותח בחומות עיר. בראש המבנה, חרותות האותיות אלפא ואומגה, כדברי הברית החדשה "אֲנִי הָאֵלֶּף וְהֵתָּה רֵאשׁ וְסוֹף נֶאֱמַר יְהוָה אֱלֹהִים יְהוָה וְהָיָה וְיָבֹא אֱלֹהֵי צְבָאוֹת" ([חזון יוחנן א, 8](#)). שיק, שחש קרבה למקורות יהודיים, נטע בגן ביתו את שבעת המינים, ובסיוור סביב הבית רואים עצי זית, רימון ותאנה שצומחים במקום. כחובב חתולים, היה בביתו חדר לחתולים, ובדלת פעור פתח ברוחב של חתול ליציאה וכניסה בחופשיות.

לאחר מותם של בני הזוג שיק, המשיכו בנותיהם להתגורר בבית הגדול. אחרי עזיבתן, ידע הבית גלגולים מספר: הוא שימש למגורים של אנשי צבא טורקים במלחמת העולם הראשונה, ואחר כך בית ספר לשפות. בשנת 1951, שכרה הכנסייה הפרוטסטנטית השוודית את הבניין, ובשנת 1966 רכשה אותו.

ד"ר יורן לארסן הגיע לבית בשנת 1972. הוא היה אז סטודנט בסמינר התיאולוגי השוודי ומאוחר יותר ניהל את הסמינר. לארסן שינה את תכנית הלימודים בסמינר וכלל בה לימודי יהדות ותולדות האנטישמיות בעולם. ב-1993, שנתו האחרונה כמנהל, זכה לארסן להדליק משואה ביום העצמאות כאות הוקרה על הקירוב שיצר בין נוצרים ליהודים.

טליתא קומי (6), פינת הרחובות המלך ג'ורג' ובן-יהודה

טליתא קומי, מתוך: ויקיפדיה

במקום זה, ניצבים חלקי מבנה "טליתא קומי", שהוקם עבור מסדר האחיות הדיאקוניסיות שביקש לייסד בית ספר לנערות ערביות ולהעניק לבנות המזרח רוח גרמנית של סדר ושל חריצות. שמו של בית הספר ושל בית היתומות מזכיר את הנס שחולל ישו למען הנערה טליה שמתה במחלה: "וַיֹּאחֶז בְּיָד הַנַּעֲרָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ טַלִּיתָא קוּמִי פְּרוּשׁוּ יִלְדָּה אֲנִי אֶמְר לָךְ קוּמִי נָא וּמִיָּד קָמָה הַיִּלְדָּה וַתֵּתֶּהּ לָךְ" (מרקוס ה, 41-42).

המבנה הוקם על רמה כדי לנצל את היתרונות הטופוגרפיים והאקלימיים. בתחילה, ב-1861, כלל המבנה חדר אחד בלבד – שלימים היה לחדר האוכל בבניין החדש. ב-1866, הוחל בבניית מבנה רב-קומתי ומגדל סביב חצר פנימית קטנה ובה בור מים. המבנה נבנה במתכונת גרמנית קלאסית של הימים ההם: מוצק, סימטרי, בעל חזית בולטת, גמלון עליון וחלון עגול בחזיתו. קונרד שיק השקיע בפיתוחי אבן על הקירות ובחלונות המבנה, ומשום כך נחשב המבנה לאחת מיצירות הפאר היפות של ירושלים במאה ה-19. בחלון העגול שבחזית הקומה השנייה, נקבע שעון, ותחתיו נתלה שלט ובו חקוקות המילים "Talitha Kumi" באותיות לטיניות. הבית עצמו כלל אולמות, חדרי שירותים וחדרי מגורים לאורך פרוזדורים ארוכים. המגרש והבניין שבתוכו הוקפו חומת אבן גבוהה. סביב המבנה הייתה חצר רחבה ובה מבני שירות, מחסנים ואורווה. העיצוב החיצוני נעשה על-פי יסודות גותיים. שיק השתמש בעמודי קישוט שטוחים הבולטים מעט מן הקיר (עמודי פילסטור). היה זה תקדים בסגנון הבנייה של בתי ירושלים שמחוץ לחומות באותם הימים וזכה לחיקוי רב. קונרד שיק כתב על תכנון הבניין:

"בבניין זה השתמשו לראשונה בסגנון בנייה מיוחד במינו. לכל החידושים נמצאו חיש מהר מחקים, שהשתמשו בהם בכל בניין חדש בעיר... דרך פתח הבית נכנסים תחילה לאולם, שמימינו ומשמאלו חדרים, ומאחור מדרגות, מטבח וכו'... החדרים קורו בקשתות מוצלבות, כמקודם, וגם בכיפות, אך זאת לעתים רחוקות יותר כי לשם כך היה צורך בחדרים ריבועיים בדיקנות. על כן העדיפו כיפות מאורכות, שמכל פינותיהן עלתה קשת עד שהקימור נסגר." (יהושע בן-ארי, **ירושלים בראי תקופה – ירושלים החדשה**

בראשיתה, עמ' 183)

בהסכם השילומים עם גרמניה, נקבע שהבניין יעבור לרשות מדינת ישראל והוא הוסב לבניין משרדים ומגורים. דמויות מעולם הספרות שהתגוררו אז בירושלים מצאו בו חדר: יורם קניוק התגורר בדירת

הגג בעלת הכיפות, נתן זך כתב שיר שנקרא "טליתא קומי", ופנחס שדה סיפר על הבית בספרו "החיים כמשל".

את הבניין ההיסטורי לא השכילו לשמר, וב-1980 הרסו אותו. כיום נותרו במקום רק שרידים מהמבנה הישן שניצבים כפסלים דוממים זכר להרס: ארובה, קיר ובו חלון גותי וחלקה העליון של החזית הכולל שעון. מפועלן של האחיות הדיאקוניסיות במקום נותר רק סמל היונה שבאבן הראשה.

בית המצורעים – בית הנסן (7), גדליהו אלון 57

המבנה בשכונת טלביה הוקם בשנת 1887 במטרה לשמש בית חולים **למצורעים** ונקרא בשם "עזרת ישו" (בגרמנית "Jesus Hilfe").

בית המצורעים, צילום: תמר הירדני,
מתוך: **ויקיפדיה**

בשנות השישים של המאה ה-19, הזדעזעו עולי רגל מגרמניה למראה בקתות המצורעים שנמצאו בצדו הפנימי של שער ציון – שם התגודדו יחדיו מצורעים בני כל הדתות וקיבצו נדבות.

כדי לסייע למצורעים, הוקם ב-1866 מבנה לסעוד בו את החולים מול ברכת ממילא (ברחוב אגרון 20). כשצר המקום מלהכיל את כל החולים, הוקם המבנה בטלביה.

בבית החולים החדש, צוות רפואי גרמני טיפל בחולים ערבים ויהודים. המחלה נקראה צרעת מאחר שזוהתה בטעות עם הצרעת המקראית. כיום היא נקראת "מחלת האנסן", על שם ד"ר גרהרד האנסן, חוקר נורווגי שגילה את החיידק. על שמו נקרא כיום בית חולים זה, אם כי על פתחו שלט הנושא עדיין את שמו המקורי: "עזרת ישו".

מנהלו הראשון של בית החולים היה ד"ר איינסלר, שהיה נשוי לבתו של קונרד שיק.

הבית שבו טיפלו במצורעים בירושלים היה, כך אומרים, הרקע לסיפוריו של ש"י עגנון "שירה" ו"עד עולם".

עד שנת 2002 שימש הבניין מתחם רפואי, ובשל ערכו ההיסטורי והאדריכלי, הוכרז כמבנה לשימור. בשנת 2011, החלה הרשות לפיתוח ירושלים בתהליך שיפוץ הבית ושיקומו, והוחלט להסב אותו למרכז תרבות המתמחה בעיצוב, במדיה ובטכנולוגיה – "מרכז תרבות בית הנסן".

מוזאון הדגמים של קונרד שיק (8), כנסיית המשיח, הפטריארכיה הארמנית 55

המוזאון מציג מבחר מדגמי העץ המיוחדים שיצר האדריכל והארכאולוג קונרד שיק. בזכות שליטתו באדריכלות ובנגרות, יצר שיק דגמי עץ מוקטנים לבתים, ועל פיהם הקים מבנים ממש. הוא לימד את תלמידיו ליצור מודלים מיניאטוריים מעץ בפרספקטיבה ובפרופורציות מושלמות, ועבודתו המדויקת

והאיכותית זכתה להערכה רבה. הדבר דרבן אותו ליצור דגמים של מתחמים בירושלים, ואף של ירושלים כולה.

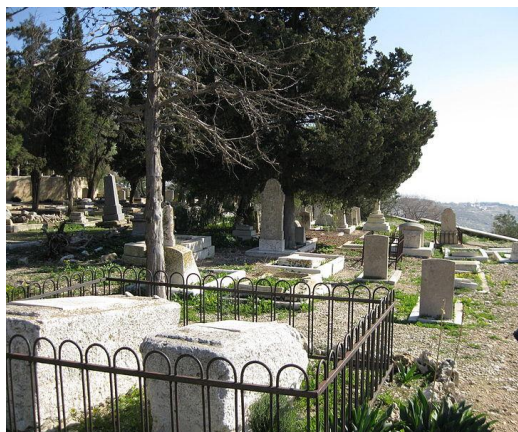

דגם ירושלים בימי בית שני, צילום: תמר הירדני, מתוך: ויקיפדיה

בין הדגמים הראשונים שיצר שיק, היו מבנים שבנה בירושלים, כמו "טליתא קומי", בית החולים "הנסך" שבטלביה, שכונת מאה שערים ועוד. הדגם המורכב הראשון שיצר היה של הר הבית, בעקבות הזמנה מיוחדת מאת הוואקף המוסלמי, שזקק לשירותיו בשיפוץ המסגדים. שיק ניצל את הגישה החופשית שניתנה לו להר

הבית ויצר דגם עץ של הר הבית, אותו הציג מאוחר יותר בתערוכה בינלאומית בווינה. עניינו של שיק בהר הבית

גבר, ובהמשך הוא יצר עוד דגמים רבים שלו, כולל דגמים משוערים של בית המקדש. לאחר עשרות שנות פעילות, הצטברו בבית המלאכה של המיסיון מספר רב של דגמים שיצר שיק, והנהלת המוסד החליטה להציג כמה מהם במבנה הקהילה. בין הדגמים, נמצא דגם של ירושלים בימי בית המקדש השני ודגמים של מתחם כנסיית המשיח ומתחם כנסיית הקבר. דגם ייחודי במוזאון מציג את אוהל מועד.

בית הקברות בהר ציון, מתוך: ויקיפדיה

בית קברות נוצרי פרוטסטנטי בהר ציון (9), מעלה השלום

קונרד שיק היה מקובל ומוערך על כל הגורמים והקהילות בעיר: חוקרי ארץ ישראל מטעם מעצמות אירופה, השלטונות העות'מאנים, נוצרים, מוסלמים ויהודים – תופעה נדירה למדי בירושלים של אותה תקופה.

כאשר שיק נפטר, בשנת 1901 בגיל 80, התאבלו עליו נוצרים, מוסלמים ויהודים כאחד. הוא נקבר בבית העלמין הפרוטסטנטי בהר ציון. רעייתו, פרדריקה, הלכה לעולמה ימים אחדים אחריו ונקברה לצדו.

בבית הקברות קבורים אישים רבים שטבעו חותמם

בירושלים (ובארץ ישראל כולה) במאה ה-19, כמו גם מיסיונרים פרוטסטנטים שגרו בירושלים ויהודים שהתנצרו בהשפעתם, חיילים גרמנים שהוצבו בארץ ישראל במלחמת העולם הראשונה, שוטרים וחיילים בריטים שנפטרו בתקופת המנדט הבריטי, ואף אלה שמצאו את מותם בידי ארגונים צבאיים לפני קום המדינה.

ביבליוגרפיה מומלצת

- בן-אריה, יהושע (1979), **עיר בראי תקופה – ירושלים החדשה בראשיתה**, ירושלים: יד בן-צבי.
- חיים, גורן (עורך) (1988), **למען ירושלים – חייו של קונרד שיק**, ירושלים: אריאל, עמ' 131-130.

- כרמל, אלכס (1984), "דרכו של קונרד שיק לירושלים", בתוך: א' שילר (עורך), **ספר זאב וילנאי**, ירושלים: אריאל, עמ' 115-126.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- [מזיכרונותיו של שיק – מקור ותרגום](#).
- [קונרד שיק](#) – תיור ישראלי.
- [קונרד שיק משחרר את ירושלים, מתוך "אגדות אמתיות"](#).
- [רקוויאם לטליתא קומי](#) – יונתן פלג, כתבה בעיתון **דבר**, 28 במאי 1980.